

Gilde und Korporation in den Nordeuropäischen Städten des späten Mittelalters.

Herausgegeben von KLAUS FRIEDLAND. Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, N.F., Bd. 29. Köln, Wien, Böhlau Verlag, 1984. 114 s.

Bogen indeholder bidragene til et kollokvium, afholdt i forbindelse med den 8. internationale økonomisk-historiske kongress i Budapest (august 1982): Grethe Authen Blom: »Der Ursprung der Gilden in Norwegen und ihre Entwicklung in den Städten während des Mittelalters« (p. 5-27), Tore Nyberg: »Gilden, Kalande, Bruderschaften: der skandinavische Einfluss« (s. 29-40), Kai Hørby: »Königlich-dänische Kaufleute. Dänische Wanderkaufleute des frühen Mittelalters, ihre korporative Organisation und ihre Beziehungen zu dänischen Städten, Handelszentren und Märkten« (s. 41-50), Erich Hoffmann: »Die Schleswiger Knutsgilde als mögliches Bindeglied zwischen westmitteleuropäischem und nordischem Gildewesen« (s. 51-63), Gerhard Dilcher: »Personale und lokale Strukturen kaufmännischen Rechts als Vorformen genossenschaftlichen Stadtrechts« (s. 65-77), Jean-Pierre Sosson: »Die Körperschaften in den Niederlanden und Nordfrankreich: neue Forschungsperspektive« (s. 79-90), Henryk Samsonowicz: »Die funktionelle Gliederung des städtischen Raumes« (s. 91-103), Wolfgang Erdmann: »Forschungen zur Typenentwicklung des lübeckischen Kaufmannhauses« (s. 105-106) og »Diskussion« (s. 107-112).

Kronologisk er titlen lidt af en tilsnigelse, idet fire af bidragene (Nyberg, Hørby, Hoffmann, Dilcher) behandler gilder i tidlig middelalder, mens Bloms bidrag dækker hele middelalderen. Dette gør dog ikke bogen mindre værdifuld, idet artiklerne omhandler gildernes oprindelse og funktion på en ofte ny og spændende måde. Sosson diskuterer en række emner og forskningsområder, der bør inddrages i byhistorisk og gildehistorisk forskning, hvilket gør hans bidrag til obligatorisk læsning for enhver, der vil beskæftige sig med den middelalderlige bys korporationer.

Mange emner kan kun tilnærmelsesvis belyses ud fra det danske kildemateriale, men at nye spørgsmål kan stilles til velkendte kilder ses klart af Kai Hørbys bidrag, der er det mest værdifulde i bogen for nordisk historie. Hørby inddrager påny broderlisten fra Kong Valdemars Jordebog i historieforskningen, efter at den brutalt blev sparket ud i mørket for snart 20 år siden (af Tage E. Christiansen i *Middelalderstudier tilegnede Aksel E. Christensen*, 1966, s. 77-112). Hørby foreslår, at den kan være en liste over Knudsbrødre. På grundlag af listen, brevet fra 1177 til Knudsgildet på Gotland og Slesvigs ældste stadsret tegner han derpå et billede af de danske vandrekøbmænd i 1100- og 1200-tallet, der har dannet en national organisation med hovedsæde i Ringsted (senere Skanør) med tæt tilknytning til kongemagten. Som det forsigtigt påpeges, er dette en arbejdshypotese, da kilderne ikke giver direkte bevis for sammenhængen mellem broderlisten og Knudsgilderne. Det er imidlertid en spændende hypotese og et vigtigt bidrag til forståelsen af Valdemartidens og ikke mindst Knudsgildernes tidlige historie. Hørby betoner med rette, at Knudsbrødrene er købmænd, og St. Knudsgildet i første række er et købmandsgilde. Det samme gør Hoffmann, der beskæftiger sig med Knudsgildet i Slesvig, dets oprindelse og medlemsskab. Hans hypotese er, at Knudsgildets medlemmer er slesvigste købmænd af frisisk, tysk og skandinavisk herkomst. De har forenet skandinaviske elementer (drikkelaget, edsvorne broderskab, blodhævn) med mellemeuropæiske elementer (organisation af handel, indførelse af handelsret) i den organisation, de har formet til at fremme egne

interesser. Denne organisation danner, ifølge Hoffmanns hypotese, forbillede for den nationale, af Valdemarerne beskyttede, Knudsgilde organisation.

Dilcher tager modigt fat på et omdebatteret emne: sammenhængen mellem de tidlige gilder og bydannelser i Tyskland. Der findes ingen beviser men antydninger af sammenhænge, og for at komme et skridt videre argumenterer Dilcher for et begrebsmæssigt samspil snarere end en kontant overførsel. Borgerskabet i de tyske byer optog elementer af det lidt snævrere gilde (frihed fra herskab, fred mellem brødre, dannelse af en ret baseret på fælleskab, *Genossenschaft*, og underkastelse under samme ret, forbud mod at stævne fælle for fremmed domstol, og eden, der bandt fælle(s)skabet sammen, nemlig borgerskabseden). Til gengæld droppede man de mere personlige, sociale og religiøse elementer i de gamle gilder, hvilket igen gav stødet til dannelse af høj- og senmiddelalderens mange gilder, lav og broderskaber, med vægt på samvær, forsorg, social solidaritet og fagligt sammenhold.

I modsætning til disse nyfortolkninger med vægt på udvikling og forandring af en gammel, sikkert hedensk, institution lægger Nyberg sig mere op ad gamle Max Pappenheim (*Die altdänischen Schutzgilden*, 1885) ved at argumentere for en sammenhæng mellem det hedenske værnegilde og Knudsgilderne. Disse skulle ikke være købmandsgilder men lokale værnegilder, dannet af krigere, købmænd og bønder, og hvorfra håndværkere og gejstlige var udelukket. Argumentationen for medlemsskabets sammensætning er dog ikke overbevisende. Det understreges jo netop, at de tre grupper er forskellige: *diversorum officiorum distinxit membra* (DD I:3 nr. 63), og i narratio henvises specielt til de folk *qui diversa mundi climata transnavigant causa aquisitionis*. Desuden kan det undre, at de heftigt svedende bønder (*agriculturis desudantibus*) er med i dette selskab, når håndværkere ikke er det. (Anmelderen har andetsteds argumenteret for at betegne Knudsgilderne som købmandsgilder og diskuteret forholdet mellem købmænd og håndværkere i G. Jacobsen, »Guilds in Medieval Denmark. The Social and Economic role of Merchants and Artisans«. Diss. University of Wisconsin-Madison, 1980; chap. 3).

Blom påviser årsagen til, at de norske by- og bygdegilder ikke udviklede sig til erhvervsbetonede købmandsgilder eller håndværkslaug og ikke spillede en synlig rolle i de norske bysamfund, med undtagelse af Bergen hvor særlige forhold jo gjorde sig gældende. Et negativt, men derfor ikke mindre værdifuldt, bevis for, at det både er sociale, økonomiske såvelsom politiske omstændigheder, der skaber eller hindrer dannelsen, væksten og omformningen af middelalderlige byorganisationer.

Grethe Jacobsen